

УДК 378.011.3-051:379.8

DOI HTTPS://DOI.ORG/10.33989/2075-146X.2024.33.309934

ДМИТРО БОЯРСЬКИЙ

ORCID: 0000-0002-8192-9430

Рокитненська гімназія з дошкільним структурним підрозділом виконавчого комітету
Омельницької сільської ради Кременчуцького району Полтавської області

МЕТОДОЛОГІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАШКІЛЬНОЇ РОБОТИ

У статті автор презентує сукупність методологічних підходів до фахової підготовки майбутніх учителів, котрі зумовлюють формування у них здатності до ефективної організації позашкільної роботи: гуманістично-орієнтований, компетентнісний, цільовий, ресурсно-орієнтований, креативний, комплексний, проєктний, технологічний, структурно-компонентний підходи. Методологія у контексті дослідження проблеми тлумачиться як вчення про логічну організацію підготовки майбутніх учителів до організації позашкільної роботи, найбільш загальні принципи, структуру, методи та засоби пізнання й дослідження цього процесу, котрі визначають основні напрями – методологічні підходи. У ході дослідження з'ясовано, під час реалізації методологічних підходів у підготовці майбутніх учителів до організації позашкільної роботи велике значення мають розмаїття традиційний та інноваційних форм та методів навчальної діяльності студентів. Серед них: тренінги, індивідуальне наставництво, проблемно-орієнтовані семінари, самостійна творча робота, спеціалізовані курси з практикою, екскурсії, імітаційні ігри, науково-дослідницькі проєкти, майстер-класи, конкурси, воркшопи, онлайн-воркшопи та інші форми, а також різноманітні методи організації позакласної діяльності. Сформульовано загальні вимоги реалізації методології підготовки майбутніх вчителів до організації позашкільної роботи.

***Ключові слова:** методологія, гурток, нова українська школа, майбутні учителі, фахова підготовка, методологічні підходи, позашкільна робота*

Постановка проблеми. Важливе значення у всебічному розвитку учнів полягає у якісно організованій навчальній та позашкільній роботі. Організація навчального процесу у Новій українській школі та створення сприятливого середовища ґрунтуються на компетентнісному та діяльнісному підходах. Значущі удосконалення освітнього середовища можливі через посилення позаурочної діяльності. Такі додаткові заняття, як участь у гуртках, секціях, клубах, творчих групах тощо, розширюють межі освітньої діяльності школярів та освітнього середовища школи, спрямованого на розвиток визначених концепцією Нової української школи компетентностей. Зокрема, за цією концепцією, учні вчать через діяльність, замість того, щоб лише слухати на уроках вчителя. Отже, важливою задачею для шкільної освіти стає системна організація додаткових занять за різними напрямками, включаючи виховну, гурткову, науково-дослідну та пошукову роботу. Керівництво школи та педагоги повинні розуміти важливість активізації діяльності гуртків, виховних заходів, що сприяє пошуку ефективних методик для вирішення цих завдань. У руслі вище зазначеного важливого значення набуває фахова підготовка майбутніх учителів до організації позашкільної роботи, особливо, методологічні підходи, на якій вона має базуватися.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ґрунтовне вивчення науково-педагогічної літератури та практики підготовки майбутніх учителів до позашкільної роботи (Г. Гавришак (2023), Г. Мамус (2023), Б. Струганець (2023), Т. Сущенко (1996), С. Шереметьєва (2010) та ін.) свідчить, що цій проблематиці приділяється певна увага. Загалом, науковці приділяють увагу організації гурткової роботи як невід'ємного складника роботи шкільного вчителя. У дослідженнях науковців висвітлено важливість гуртків у позашкільній освіті та додаткових активностях у школі, традиційні та інноваційні способи організації гурткової роботи, організацію та забезпечення навчального процесу у позашкільних закладах під час воєнного стану. Також учені акцентують увагу на нормативно-правових основах та рекомендаціях, які повинні дотримуватися керівниками гуртків у сучасних умовах; особливостях проведення гурткових занять у дистанційному режимі та проблемах, що виникають у процесі такого навчання; засобах надання освітніх матеріалів, формах проведення гурткових занять та рекомендованих програмних продуктах для організації дистанційної роботи гуртка. На підставі аналізу праць науковців виявлено, що потребують подальшого вивчення проблеми методології фахової підготовки майбутніх учителів до організації позашкільної роботи.

Мета статті – визначити й схарактеризувати методологічні підходи фахової підготовки майбутніх учителів до організації позашкільної роботи.

Виклад основного матеріалу. Педагоги-науковці Інституту модернізації змісту освіти виокремлюють напрями, за якими доцільно організувати гуртки у школі (рис. 1). Ці напрями слугують орієнтирами для організації позашкільної роботи загалом: проведення виховних заходів, бесід, екскурсій, майстер-класів, під час яких в учнів формуються необхідні життєві компетентності.

Рис. 1. Напрями діяльності шкільних гуртків

У нашому дослідженні ці напрями слугують базисом фахової підготовки майбутніх учителів до організації позашкільної роботи, у межах якої доцільно проектувати зміст освітніх компонентів, аби забезпечити у майбутніх учителів здатність успішно взаємодіяти з учнями у межах позашкілья.

Методологія у контексті нашого дослідження тлумачиться як вчення про логічну організацію підготовки майбутніх учителів до організації позашкільної роботи, найбільш загальні принципи, структуру, методи та засоби пізнання й дослідження цього процесу, котрі визначають основні напрями – методологічні підходи. Методологія підготовки майбутніх учителів до організації позашкільної роботи виконує такі функції (рис. 2):

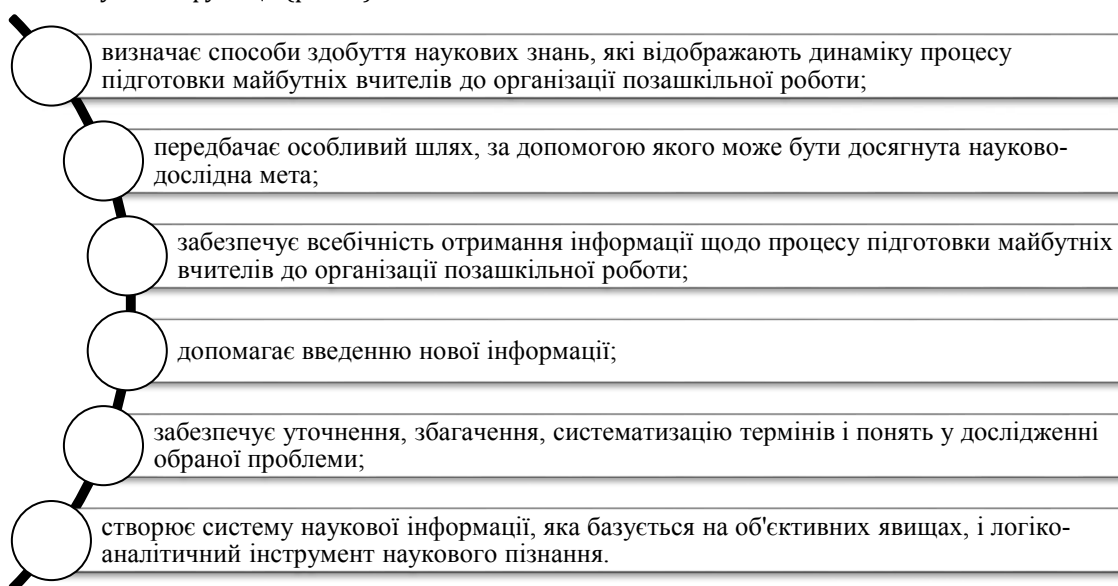

Рис. 2. Функції методології підготовки майбутніх учителів до організації позашкільної роботи

Ґрунтовний аналіз праць науковців (Г. Гавришак (2023), М. Гриньова (2019), В. Єремєєва (2014), Н. Кононець (2019), Г. Мамус (2023), Н. Мурована (2009), О. Овчарук (2022), Б. Струганець (2023),

Т. Сущенко (1996), С. Шереметьєва (2010) та ін.) дав можливість визначити й схарактеризувати низку методологічних підходів до фахової підготовки майбутніх учителів, котрі зумовлюють формування у них здатності до ефективної організації позашкільної роботи (рис. 3): *гуманістично-орієнтований, компетентнісний, цільовий, ресурсно-орієнтований, креативний, комплексний, проєктний, технологічний, структурно-компонентний підходи.*

Рис. 3. Методологічні підходи підготовки майбутніх учителів до організації позашкільної роботи

Гуманістично-орієнтований підхід виступає у дослідженні як спосіб оновлення теоретико-методологічних засад фахової підготовки майбутніх учителів, зокрема, до формування здатності до організації позашкільної роботи, формування розвивального середовища в школах, позашкільних навчальних закладах як основи для глибокого розвитку особистості педагога і дитини. По-перше, цей підхід є основою реформування фахової підготовки майбутніх учителів до організації позашкільної роботи через розроблення сучасної науково-педагогічної концепції, яка прагне сформувати високоінтелектуальну особистість з глибоким холістичним мисленням, здатну до творчого мислення, спілкування та досягнення результату. По-друге, визначає важливість направленості освітнього процесу на забезпечення кожної дитини правом на вільний вибір цінностей, повагу до людського життя і можливість досягнення успіху, що має реалізовуватися вчителем у межах позашкільної роботи. По-третє, розглядає реалізацію ідеї освіти, спрямованої на розвиток особистості, з орієнтацією на отримання особистістю моральних і духовних цінностей (Єремєєва, 2014; Сущенко, 1996).

Центральна ідея гуманістично орієнтованого підходу полягає у забезпеченні студентам широких можливостей для навчання, що допоможе їм ефективно пристосуватися до різноманітності та цілісності реального життя та використати здобутий досвід у практичних ситуаціях. Цей підхід включає в себе визначення організаційних форм навчання, методів перевірки та оцінки знань та умінь студентів, встановлення критеріїв оцінювання результатів, а також роботу викладачів, партнерство вчителів та навчальних закладів в цілому (основи педагогіки партнерства). Отже, цей підхід сприяє розробці гнучких стратегій організації та керування самостійною навчальною діяльністю студентів з урахуванням наявних освітніх ресурсів; використанню диференційованих та індивідуальних методів, форм і засобів навчання; встановленню зворотного зв'язку; розвитку ефективної взаємодії між суб'єктами навчального процесу під час опанування способами організації позашкільної роботи. Це також дозволить переглянути роль студента, який стає активним учасником пізнавальної діяльності, що сприяє розвитку його здібностей та інтересів і формуванню педагогічного бачення (Кононець, Балюк, Кіяшко, Сорока, 2024).

Цей підхід втілюється через систематичне спрямування педагогічного процесу на врахування під час занять принципу індивідуалізації навчання, особистісних рис майбутнього вчителя, його творчого потенціалу та створення сприятливих умов для самостійності у навчанні і майбутній професійній діяльності. Цей підхід передбачає створення гуманних відносин між викладачем і студентом закладу вищої освіти, де студент, з перших днів навчання, має враховувати свої майбутні ролі вчителя, що сприяє поширенню добра, моралі та гуманності. В умовах закладу вищої освіти досягнення високого рівня знань, розвитку професійних якостей майбутніх учителів можливе, якщо навчальний процес буде організовано з використанням технологій, спрямованих на індивідуалізацію навчання, особистісно-

орієнтоване та розвивальне навчання, що ґрунтується на порівняльному аналізі діяльності вчителів на різних рівнях.

Компетентнісний підхід виступає як система дослідницьких процедур, що є важливою основою для оцінки ефективності підготовки майбутніх учителів. Цей підхід допомагає розкрити структуру професійної компетентності майбутніх учителів, визначити основні чинники, які впливають на успішність педагогічного процесу, а також з'ясувати реальні напрями його реалізації. Він передбачає стимулювання професійно-особистісного зростання майбутніх вчителів шляхом засвоєння ними комплексу професійних компетенцій, які є необхідними та достатніми для успішного виконання завдань педагогічної діяльності у межах позашкільної роботи. Розвиток професійної компетентності майбутніх вчителів має базуватися на їх професійному та особистісному досвіді, знаннях, методичних навичках і вміннях, що сприяють їхньому особистісному й професійному зростанню в процесі свідомого розвитку в педагогічній діяльності (Гриньова, Кононець, 2019).

Реалізувати цей підхід доцільно шляхом включення до освітніх програм відповідних освітніх компонентів на кшталт «Методика гурткової роботи», «Методика організації позашкільної роботи вчителя», «Навчальні студії позашкілля», «Тренінг для керівника гуртка» тощо, а також за допомогою інтерактивних методів навчання. Суть полягає в тому, що процес навчання відбувається через активну взаємодію всіх студентів. Інтерактивний тренінг – це одна з форм такого навчання, яка дозволяє студентам за короткий час не тільки засвоїти знання та навички, а й переглянути свої ставлення до різних уявлень, а також покласти основи нових підходів до розв'язання педагогічних задач. Таким чином, компетентність, по-перше, включає в себе інтелектуальний та практичний аспекти освіти. По-друге, вона передбачає підхід до освіти, спрямований на результати. По-третє, компетентність має інтеграційний характер, оскільки вона поєднує в собі різні знання та вміння з широких галузей діяльності (Шереметьєва, 2017).

Цільовий підхід у підготовці майбутніх учителів до організації позашкільної роботи передбачає, що педагогічна діяльність, яка охоплює цільове спрямування, зміст, методи та кінцеві результати, має велику різноманітність і багатоплановість. Зокрема, вона включає у себе навчання та виховання учнів, керівництво навчально-виховною роботою у навчальних закладах, а також розробку навчально-методичного забезпечення, такого як підручники, навчальні програми та методичні посібники. Реалізація навчального процесу передбачає взаємодію між вчителем та учнями на основі комунікативних взаємозв'язків у різних педагогічних ситуаціях. З іншого боку, цей підхід зорієнтований на формування у студентів здатності до самостійного цілепокладання, у визначенні основних цілей розвитку освітнього середовища школи через активізацію позашкільної діяльності та розробці взаємопов'язаних заходів для досягнення цих цілей у визначений термін, з урахуванням збалансованого використання ресурсів закладу освіти (кадрових, матеріально-технічних, особистісних, інформаційних та ін.). Іншими словами, цей підхід передбачає послідовність дій: встановлення цілей, визначення шляхів досягнення, обрання засобів реалізації та досягнення результату (Мурована, 2009).

Як зазначає В. Олійник, «цільовий підхід містить у собі такі основні процедури: визначення цілей діяльності та їх упорядкування; вироблення ієрархії цілей у логіці їх поступового досягнення; декомпозиція кожної цілі на ряд підцілей (завдань) і визначення конкретного змісту, засобів та форми діяльності» (Олійник, 1998, с. 117).

Ресурсно-орієнтований підхід у підготовці майбутніх учителів до організації позашкільної роботи базується на впровадженні ресурсно-орієнтованого навчання студентів. Як зазначає у своїх наукових працях Н. Кононець, ресурсно-орієнтоване навчання включає три етапи, необхідні для побудови знань у процесі навчання: Розвідка, Інтерпретація та Створення нових ідей. Під час етапу "Розвідка" студенти самостійно шукають інформацію, необхідну для роботи над конкретною темою чи завданням, використовуючи різні джерела, такі як засоби масової інформації, публікації та онлайн-ресурси. На етапі "Інтерпретація" вони обробляють та аналізують знайдену інформацію, адаптуючи її до своїх навчальних цілей і завдань. Етап "Створення нових ідей" передбачає узагальнення і систематизацію інформації, прийняття рішень і генерацію нових концепцій. Цей підхід допомагає студентам стати відповідальними та компетентними оцінювачами і користувачами інформації. Використання ресурсно-орієнтованого підходу у підготовці майбутніх учителів до організації позашкільної роботи, спрямоване на розвиток навичок інформаційної грамотності та інформаційної компетентності майбутніх педагогів, які слугують інструментом для ефективної організації позашкільної роботи (Кононець, 2016; Kononets, Pshenko, Mokliak, 2020). Використання ресурсно-орієнтованого підходу до навчання сприяє трьом етапам в освоєнні ІКТ в освіті: на першому етапі розвиваються базові навички комп'ютерної грамотності та інформаційної культури (ІКТ-компетентність); на другому етапі студенти отримують нові знання за допомогою комп'ютера; на третьому етапі вони вчать створювати та керувати навчанням та майбутньою професійною діяльністю через комп'ютерне моделювання. На цьому етапі, як зауважують учені, комп'ютерні засоби використовуються для розвитку навичок неперервної освіти.

Креативний підхід у підготовці майбутніх учителів до організації позашкільної роботи акцентує увагу на тому, що ефективність роботи педагогів у закладах позашкільної освіти та школах залежить від грамотної організації діяльності керівника гуртка, його постійного підвищення професійної кваліфікації та пошуку нових шляхів вирішення педагогічних завдань, а також від креативності педагога під час проведення занять. Позакласний час відіграє важливу роль у житті учнів, і гурткова робота, яка має бути ретельно продуманою та організованою, не повинна перевантажувати школярів. Навпаки, вона сприяє кращому розумінню, сприйняттю та засвоєнню матеріалу, особливо на заняттях трудового навчання та технологій, а також допомагає залучати учнів до власного проектування, об'єднуючи мистецтво, техніку, технології, а також поєднувати напрями діяльності шкільних гуртків. Під час занять гуртка педагог має можливість краще пізнати індивідуальні особливості кожного вихованця, допомагаючи йому самовизначитися та розвиватися. Тому важливо реалізувати навчально-виховний процес так, щоб ефективно використовувати час для практичних занять улюбленою справою (Гавришак, Струганець, Мамус, 2023).

Комплексний підхід у підготовці майбутніх учителів до організації позашкільної роботи забезпечує залучення студентів до пошукової та науково-дослідної роботи, передбачає спрямування нової української школи, педагогів та керівників гуртків на різноманітні форми позашкільної роботи, як традиційні, так і інноваційні:

- активна участь у наукових гуртках університету, товариствах, клубах, секціях, школах дослідників педагогічної творчості, творчих лабораторіях при школах та закладах вищої, фахової передвищої освіти;
- проведення індивідуальної та групової роботи над пошуковими та науково-дослідницькими роботами у сфері методики організації роботи шкільних гуртків та проведення позашкільних заходів;
- організація науково-практичних конференцій, семінарів, колоквіумів, зльотів, наукових читань, конкурсів-виставок пошукових та дослідницьких робіт, аристотелівських та сократівських бесід і т. д.;
- організація практик, навчальних екскурсій до шкіл та закладів позашкільної освіти;
- розроблення мультимедійних, телекомунікаційних проєктів, участь у олімпіадах, віртуальних дослідницьких змаганнях та конкурсах;
- проведення наукових шкіл, пошукових гуртків, проєктних практикумів, науково-практичних таборів у канікулярний період;
- стимулювання самоосвітньої діяльності студентів з організації позашкільної роботи (Шереметьєва, 2010).

Проєктний підхід у підготовці майбутніх учителів до організації позашкільної роботи забезпечує формування у здобувачів вищої освіти низку компетентностей: проєктну, науково-дослідницьку та цифрову компетентності. Для цього використовується метод проєктів, який сприяє інтеграції знань, здобутих у різних предметах. У своїй позашкільній роботі вчителі використовують різноманітні завдання, такі як інформаційно-пошукові, проблемні та професійно-орієнтовані, для підвищення зацікавленості учнів у вибраній темі, зокрема, у пошукових і наукових дослідженнях. Це сприяє активізації та закріпленню теоретичних знань і практичних навичок, а також готує їх до проведення досліджень та навчає роботі з інформацією. Тому важливо у межах викладання освітніх компонентів зосередити увагу на використанні методу проєктів, підготувати навчально-методичні матеріали для роботи студентів у електронному форматі, зокрема, враховуючи особливості створення змісту електронних навчальних посібників для самостійного навчання в умовах цифровізації навчального процесу (Кононець, 2021). У межах цього підходу доцільним буде створення на кафедрі гуртка для студентів «Сучасна позашкільна робота вчителя», під час занять якого будуть проводитися тренінги, виконання наукових проєктів як групових форм роботи гуртка. Це сприятиме збільшенню кількості продуктивних науково-дослідницьких та міжособистісних зв'язків між учасниками: студентами, викладачами, шкільними вчителями, а також науковцями із вищих навчальних закладів. Це сприяє згуртованості, взаєморозумінню та взаємодопомозі під час проведення занять, наукових досліджень, розвиває навички роботи в команді, навчає ефективно спілкуватися, слухати та розуміти інших учасників гуртка, а також враховувати їхні погляди. Підтримка спілкування серед студентів під час виконання завдань методичного та науково-пошукового характеру сприяє не лише розвитку вище згаданих компетентностей, але й комунікативної компетентності, підвищує їх відповідальність за формування взаємодії у гуртковому колективі. Використання різноманітних інтерактивних методів під час занять гуртка спрямоване на самопізнання та саморозвиток особистості студентів, а також на розвиток їхніх комунікативних навичок для успішної позашкільної роботи. Це сприяє впливу на особистість студентів, підвищує їх бажання до самопізнання та задоволення від саморозвитку. Такі методи допомагають у

формуванні впевненості в собі, комунікативних вмінь, самоорганізації та самопрезентації, що сприятиме їх успішній позашкільній роботі у майбутньому.

Технологічний підхід у підготовці майбутніх учителів до організації позашкільної роботи зорієнтовує на набуття навичок використання технологій електронного навчання для реалізації різних форм організації навчально-виховного процесу: в школі та поза школою. З іншого боку, технологічний підхід включає електронне навчання студентів, а також дистанційні та змішані форми. Професійно-практична підготовка студентів може проводитися як дистанційно, так і очно, включаючи практику, співпрацю з учителями на робочих місцях в школі або з використанням дистанційних технологій. Цей підхід сприяє ефективному вивченню фахових дисциплін професійного спрямування, а також забезпечує можливості різноаспектної організації позашкільної роботи. Слід зазначити, що використання методично обґрунтованих програмних засобів разом з відповідною методичною підтримкою дозволяє створити інформаційні бази даних, необхідні для розвитку загальних та фахових компетентностей майбутніх учителів. Також це включає контроль зі зворотнім зв'язком, діагностику та оцінювання результатів навчання, самоконтроль і самопідготовку студентів, а також індивідуалізацію та диференціацію навчального процесу (Шереметьєва, 2017).

Дослідження науковців показують, що підвищенню рівня професійної майстерності майбутнього педагога сприяють активні форми та методи навчання, які відтворюють контекст майбутньої професійної діяльності. Це охоплює не лише викладання конкретного матеріалу, а й врахування соціальних аспектів організації позашкільної роботи. При нових умовах особистість студента формується під впливом особистості та діяльності викладача, який передає свій соціальний освітній досвід. Таким чином, технологічний підхід до підготовки майбутніх учителів для педагогічної діяльності та організації позашкільної роботи передбачає якісні зміни всіх аспектів навчального процесу: цілей, змісту, методів комунікації, форм взаємодії, учасників, а також розвиток професійної мотивації та формування педагога як творчої особистості. Доцільним буде застосування низки технологій навчання: тренінгів, індивідуальне наставництво, проблемно-орієнтовані семінари, самостійна творча робота, спеціалізовані курси з практикою, екскурсії, імітаційні ігри, науково-дослідницькі проекти тощо.

У контексті реалізації технологічного підходу слід звернути увагу на те, що цифрове удосконалення процесу фахової підготовки майбутніх учителів вважаємо ключовою умовою для стимулювання їх діяльності в новому українському освітньому середовищі. Це передбачає впровадження різноманітних онлайн-форматів для занять. Для цього рекомендується розробити спеціальні онлайн-платформи, такі як, наприклад, classroom.google.com. Також можливість проведення онлайн-воркшопів для студентів, на нашу думку, буде ефективним. Онлайн-воркшоп розглядається як спосіб динамічного навчання, де студенти активно залучаються до власної діяльності під керівництвом викладачів, вчителів-керівників гуртків та науковців. Такий підхід спрямований на отримання студентами практичного знання про організацію позашкільної роботи через експериментування, пошук, дослідження та педагогічну творчість, з високим рівнем самостійності. Організація онлайн-воркшопів дозволяє досягти таких важливих цілей, як стимулювання творчості, сприяння командній роботі, підвищення інтересу до позашкільної роботи, мотивації до наукових досліджень у цій площині, застосування нових методик, індивідуального розвитку кожного студента, реалізації авторських методик та динаміки особистісного росту (Овчарук, 2022).

Структурно-компонентний підхід у підготовці майбутніх учителів до організації позашкільної роботи передбачає проектування цієї підготовки на основі чотирьох компонентів: мотиваційного, освітнього, діяльнісного та творчого (рис. 4).

- *Мотиваційний компонент* визначається мотиваційними аспектами, які впливають на студента та його участь у педагогічній діяльності в позашкільних заходах, включаючи його ставлення до педагогічної роботи та роль у вирішенні проблем підготовки молодого покоління. Розвиток моральних якостей та цінностей є ключовим аспектом цього компонента.
- *Освітній компонент* передбачає, що майбутні вчителі повинні засвоїти широкий спектр загальноосвітніх, фундаментальних та професійних знань, зокрема теорію позашкільної освіти та методiku викладання у цих закладах, що допоможе ефективно провадити позашкільну роботу у якості шкільного вчителя.
- *Діяльнісний компонент* передбачає формування у майбутніх педагогів набору практичних навичок і вмінь для ефективного проведення навчальної та виховної діяльності в позашкільних закладах, включаючи роботу в гуртках та інших творчих об'єднаннях, а також ефективно діяти під час організації позашкільної роботи в школі.

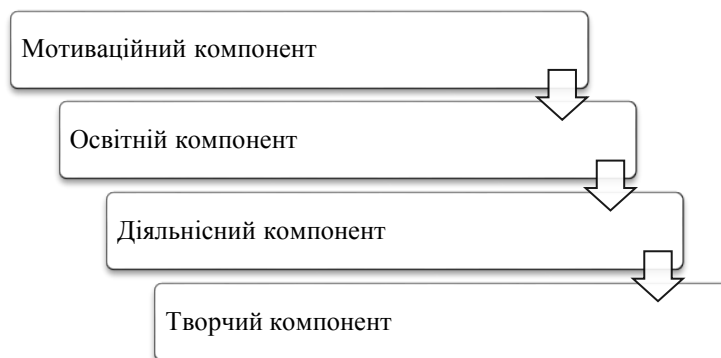

Рис. 4. Компоненти підготовки майбутніх учителів до організації позашкільної роботи

- *Творчий компонент* передбачає розвиток у майбутніх педагогів здатності до творчої діяльності та вирішення творчих завдань у сфері позашкільної освіти та під час організації позашкільної роботи в сучасній українській школі.

У ході дослідження з'ясовано, під час реалізації методологічних підходів у підготовці майбутніх учителів до організації позашкільної роботи велике значення мають розмаїття традиційних та інноваційних форм та методів навчальної діяльності студентів. Серед них: тренінги, індивідуальне наставництво, проблемно-орієнтовані семінари, самостійна творча робота, спеціалізовані курси з практикою, екскурсії, імітаційні ігри, науково-дослідницькі проекти, майстер-класи, конкурси, воркшопи, онлайн-воркшопи та інші форми, а також різноманітні методи організації позакласної діяльності.

Сформулюємо загальні вимоги до методології підготовки майбутніх вчителів до організації позашкільної роботи наступним чином:

1. Узгодженість методологічних підходів до реалізації фахової підготовки майбутніх вчителів, зокрема, до організації позашкільної роботи.
2. Функції методології підготовки майбутніх учителів до організації позашкільної роботи
3. Відповідність змісту освітніх компонентів та реалізаційних механізмів методологічних підходів сучасному рівню розвитку науки, технологій (педагогічних, цифрових, управлінських), напрямів діяльності шкільних гуртків.
4. Пов'язаність підготовки майбутніх вчителів до організації позашкільної роботи з різними освітніми компонентами в межах освітніх програм навчального закладу, відображення цілісного обсягу знань як прикладу одночасної реалізації усіх методологічних підходів (гуманістично-орієнтований, компетентнісний, цільовий, ресурсно-орієнтований, креативний, комплексний, проектний, технологічний, структурно-компонентний підходи).
5. Включення всіх необхідних методологічних підходів (гуманістично-орієнтований, компетентнісний, цільовий, ресурсно-орієнтований, креативний, комплексний, проектний, технологічний, структурно-компонентний підходи) у програму підготовки майбутніх вчителів для досягнення поставлених цілей.
6. Чітке визначення знань, умінь та навичок, які мають здобути студенти, аби бути здатним ефективно організувати позашкільну роботу.
7. Узяття до уваги компонентів підготовки майбутніх учителів до організації позашкільної роботи: мотиваційного, освітнього, діяльнісного та творчого.
8. Відповідність вимогам системності у побудові процесу навчання, спрямованого на опанування методики організації позашкільної роботи, у межах фахової підготовки майбутніх учителів.
9. Орієнтація на професійне зростання майбутніх учителів та неперервну освіту.

Висновки. Таким чином, визначено сукупність методологічних підходів до фахової підготовки майбутніх учителів, котрі зумовлюють формування у них здатності до ефективно організації позашкільної роботи: гуманістично-орієнтований, компетентнісний, цільовий, ресурсно-орієнтований, креативний, комплексний, проектний, технологічний, структурно-компонентний підходи. Під час реалізації методологічних підходів у підготовці майбутніх учителів до організації позашкільної роботи велике значення мають розмаїття традиційних та інноваційних форм та методів навчальної діяльності студентів. Серед них: тренінги, індивідуальне наставництво, проблемно-орієнтовані семінари, самостійна творча робота, спеціалізовані курси з практикою, екскурсії, імітаційні ігри, науково-дослідницькі проекти, майстер-класи, конкурси, воркшопи, онлайн-воркшопи та інші форми, а також різноманітні методи організації позакласної діяльності. Сформульовано загальні вимоги реалізації методології підготовки майбутніх вчителів до організації позашкільної роботи. **Перспективи**

подальших досліджень убачаємо в інтеграційних процесах різних форм реалізації визначених методологічних підходів, а також у розробленні дидактичної моделі підготовки майбутніх учителів до організації позашкільної роботи.

Список використаних джерел

- Гаврищак, Г., Струганець, Б., Мамус, Г. (2023). Підготовка майбутніх учителів технологій до гурткової роботи у сучасних умовах. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Педагогіка*, 1 (2), 144-152.
- Гриньова, М. В., Кононець, Н. В. (2019). *Компетентнісний підхід у професійній підготовці*: електронний посібник для самостійної роботи здобувачів наукового ступеня «доктор філософії» спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки. Полтава.
- Єремеева, В. М. (2014). Гуманістично-орієнтований підхід у процесі навчання майбутніх учителів як чинник їх професійного зростання. *Андрогогічний вісник*, 5, 145-151.
- Кононець, Н. В. (2016). *Дидактичні основи ресурсно-орієнтованого навчання дисциплін комп'ютерного циклу студентів аграрних коледжів*. (Дис. д-ра пед. наук). Полтава.
- Кононець, Н. В. (2021). *Цифровізація освітнього процесу у вищій школі*: електронний посібник для самостійної роботи магістрів освітньої програми «Педагогіка вищої школи» галузі знань 01 освіта/педагогіка спеціальності 011 освітні, педагогічні науки. Полтава: ПУЕТ.
- Кононець, Н. В., Балюк, В. О., Кіяшко, С. Г., Сорока, С. І. (2024). Педагогіка партнерства: напрями реалізації у фаховому коледжі. В кн. *Ресурсно-орієнтоване навчання в «3D»: доступність, діалог, динаміка*: збірник тез доповідей IV Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (с. 71-73). Полтава: ФКУЕП ПДАУ.
- Мурована, Н. М. (2009). Цільовий підхід як основа концепції педагогічного керівництва розвитком професійної компетентності вчителів в інститутах післядипломної педагогічної освіти. *Витоки педагогічної майстерності. Педагогічні науки*, 6, 242-246.
- Овчарук, О. В. (Ред.). (2022). *Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи: 2022. (Безпечне середовище для учнів та вчителів: виклики та практичні рішення)*: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. семінару. Київ: Інститут цифровізації освіти НАПН України.
- Олійник, В. В. (1998). Методологічні засади цільового управління освітою. *Педагогіка і психологія*, 4, 111-118.
- Сущенко, Т. І. (1996). *Позашкільна педагогіка*: навчальний посібник. Київ: ІСДО.
- Шереметьєва, С. Г. (2010). Підготовка майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах. В кн. О. В. Биковська (Ред.), *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова*: зб. наук. пр. (Вип. 24, с. 186-189). Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова.
- Шереметьєва, С. Г. (2017). *Підготовка майбутніх учителів технологій до педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах*. (Дис. канд. пед. наук). Київ.
- Kononets, N., Ilchenko, O., & Mokliak, V. (2020). Future teachers resource-based learning system: experience of higher education institutions in Poltava city, Ukraine. *Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE*, 21, 3, 14, 199-220.

References

- Havryshchak, H., Struhanets, B., & Mamus, H. (2023). Pidhotovka maibutnix uchyteliv tekhnolohii do hurtkovoї roboty u suchasnykh umovakh [Preparation of future technology teachers for group work in modern conditions]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Pedahohika [Scientific notes of Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatiuk. Pedagogy]*, 1 (2), 144-152 [in Ukrainian].
- Hrynova, M. V., & Kononets, N. V. (2019). *Kompetentnisnyi pidkhid u profesiinii pidhotovtsi [Competency approach in professional training]*: elektronnyi posibnyk dlia samostiinoї roboty zdobuvachiv naukovoho stupenia «doktor filosofii» spetsialnosti 011 Osvitni, pedahohichni nauky. Poltava [in Ukrainian].
- Kononets, N. V. (2016). *Dydaktychni osnovy resursno-oriientovanoho navchannia dystsyplin kompiuternoho tsykladu studentiv ahrarnykh koledzhiv [Didactic bases of resource-based learning computer sciences cycle students of agrarian colleges]*. (D diss.). Poltava [in Ukrainian].
- Kononets, N. V. (2021). *Tsyfrovizatsiia osvithnoho protsesu u vyshchii shkoli [Digitization of the educational process in higher education]*: elektronnyi posibnyk dlia samostiinoї roboty mahistriv osvithnoi prohramy «Pedahohika vyshchoї shkoly» haluzi znan 01 osvita/pedahohika spetsialnosti 011 osvithni, pedahohichni nauky. Poltava: PUET [in Ukrainian].
- Kononets, N. V., Baliuk, V. O., Kiiashko, S. H., & Soroka, S. I. (2024). Pedahohika partnerstva: napriamy realizatsii u fakhovomu koledzhi [Pedagogy of partnership: directions of implementation in a vocational college]. In

Resursno-oriientovane navchannia v «3D»: dostupnist, dialoh, dynamika [Resource-oriented learning in "3D": accessibility, dialogue, dynamics]: zbirnyk tez dopovidei IV Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii (pp. 71-73). Poltava: FKUEP PDAU [in Ukrainian].

- Kononets, N., Ilchenko, O., & Mokliak, V. (2020). Future teachers resource-based learning system: experience of higher education institutions in Poltava city, Ukraine. *Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE*, 21, 3, 14, 199-220 [in English].
- Murovana, N. M. (2009). Tsilovyi pidkhid yak osnova kontseptsii pedahohichnoho kerivnytstva rozvytkom profesiinoi kompetentnosti vchyteliv v instytutakh pisladyplomnoi pedahohichnoi osvity [Targeted approach as the basis of the concept of pedagogical guidance in the development of professional competence of teachers in institutes of postgraduate pedagogical education]. *Vytyky pedahohichnoi maisternosti. Pedahohichni nauky [Origins of pedagogical skills. Pedagogical sciences]*, 6, 242-246 [in Ukrainian].
- Oliinyk, V. V. (1998). Metodolohichni zasady tsilovoho upravlinnia osvitoiu [Methodological principles of targeted management of education]. *Pedahohika i psykhohihiia [Pedagogy and psychology]*, 4, 111-118 [in Ukrainian].
- Ovcharuk, O. V. (Ed.). (2022). *Tsyfrova kompetentnist suchasnoho vchytelia novoi ukrainskoi shkoly: 2022 (Bezpechne seredovyshe dlia uchniv ta vchyteliv: vyklyky ta praktychni rishennia) [Digital competence of the modern teacher of the new Ukrainian school: 2022. (Safe environment for students and teachers: challenges and practical solutions)]*: zb. materialiv Vseukr. nauk.-prakt.s eminaru. Kyiv: Instytut tsyfrovizatsii osvity NAPN Ukrainy [in Ukrainian].
- Sushchenko, T. I. (1996). *Pozashkilna pedahohika [Extracurricular pedagogy]: navchalnyi posibnyk*. Kyiv: ISDO [in Ukrainian].
- Sheremetieva, S. H. (2010). Pidhotovka maibutnikh uchyteliv tekhnolohii do pedahohichnoi diialnosti u pozashkilnykh navchalnykh zakladakh [Preparation of future technology teachers for pedagogical activities in extracurricular educational institutions]. In O. V. Bykovska (Ed.), *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. M. P. Drahomanova [Scientific journal of the National Pedagogical University named after M. P. Dragomanov]*: zb. nauk. pr. (Is. 24, pp. 186-189). Kyiv: Vyd-vo NPU im. M. P. Drahomanova [in Ukrainian].
- Sheremetieva, S. H. (2017). *Pidhotovka maibutnikh uchyteliv tekhnolohii do pedahohichnoi diialnosti u pozashkilnykh navchalnykh zakladakh [Preparation of future technology teachers for pedagogical activities in extracurricular educational institutions]*. (PhD diss.). Kyiv [in Ukrainian].
- Yeremeieva, V. M. (2014). Humanistychno-oriientovanyi pidkhid u protsesi navchannia maibutnikh uchyteliv yak chynnyk yikh profesiinoho zrostantia [A humanistic-oriented approach in the process of training future teachers as a factor in their professional growth]. *Andrahohichnyi visnyk [Andragogic Herald]*, 5, 145-151 [in Ukrainian].

BOYARSKY D.

Rokitna gymnasium with preschool structural subdivision of the executive committee of the Omelnyk village council of the Kremenchuk district of the Poltava region, Ukraine

METHODOLOGY OF PREPARING FUTURE TEACHERS FOR THE ORGANIZATION OF EXTRA-SCHOOL WORK

In the article, the author presents a set of methodological approaches to the professional training of future teachers, which determine the formation of their ability to effectively organize extracurricular work: humanistic-oriented, competence-oriented, targeted, resource-oriented, creative, complex, project, technological, structural-component approaches. Methodology in the context of the study of the problem is interpreted as the doctrine of the logical organization of the training of future teachers for the organization of extracurricular work, the most general principles, structure, methods and means of knowledge and research of this process, which determine the main directions - methodological approaches. In the course of the study, it was found that during the implementation of methodological approaches in the preparation of future teachers for the organization of extracurricular work, the variety of traditional and innovative forms and methods of students' educational activity is of great importance. Among them: trainings, individual mentoring, problem-oriented seminars, independent creative work, specialized courses with practice, excursions, simulation games, research projects, master classes, competitions, workshops, online workshops and other forms, as well as various methods of organizing extracurricular activities. The general requirements for the implementation of the methodology of training future teachers for the organization of extracurricular work have been formulated: consistency of methodological approaches to the implementation of professional training of future teachers, in particular, to the organization of extracurricular work; functions of the methodology of training future teachers for the organization of extracurricular work; correspondence of the content of educational components and implementation mechanisms of methodological approaches to the current level of development of science, technologies (pedagogical,

digital, management), areas of activity of school circles; the connection of the training of future teachers to the organization of extracurricular work with various educational components within the educational programs of the educational institution, the display of a holistic amount of knowledge as an example of the simultaneous implementation of all methodological approaches (humanistic-oriented, competence-oriented, targeted, resource-oriented, creative, complex, project, technological, structural-component approaches); inclusion of all necessary methodological approaches (humanistic-oriented, competence-oriented, target, resource-oriented, creative, complex, project, technological, structural-component approaches) in the training program of future teachers to achieve the set goals; clear definition of knowledge, abilities and skills that students should acquire in order to be able to effectively organize extracurricular work; taking into account the components of training future teachers for the organization of extracurricular work: motivational, educational, activity and creative; compliance with the requirements of systematicity in the construction of the learning process, aimed at mastering the method of organizing extracurricular work, within the professional training of future teachers; orientation to the professional growth of future teachers and continuous education.

Key words: *methodology, circle, new Ukrainian school, future teachers, professional training, methodological approaches, extra-school work*

Стаття надійшла до редакції 11.04.2024 р.

УДК 378.011.3-051:373.2]:373.2(100)

DOI [HTTPS://DOI.ORG/10.33989/2075-146X.2024.33.309936](https://doi.org/10.33989/2075-146X.2024.33.309936)

ОЛЕНА ГНІЗДІЛОВА

ORCID: 0000-0001-7706-2427

ВІТА КОВАЛЬ

ORCID: 0000-0003-4172-846

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ «СІМЕЙНЕ І СУСПІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ У ЗАРУБІЖНИХ ДЕРЖАВАХ»

У статті презентовано досвід викладання студентам дошкільного профілю навчальної дисципліни «Сімейне і суспільне виховання дошкільників у зарубіжних державах».

Ключові слова: *професійна підготовка, майбутній вихователь, активні форми організації освітнього процесу, інтерактивні засоби навчання, самостійна робота.*

Постановка проблеми. Реформування української системи освіти, її інтеграція у світовий простір, зміна вектора державної освітньої політики на розвиток і творчу самореалізацію кожної дитини зумовлюють підвищення вимог до педагога, його особистісних якостей, рівня професійної підготовки і сформованості загальнопедагогічних умінь. Особливо вагомим у цьому контексті постає такий аспект професійної освіти, як підготовка майбутніх вихователів дітей раннього і дошкільного віку, оскільки базис життєво необхідних компетентностей закладається саме у дошкільному дитинстві. Це детермінує вимогу формування таких педагогів для закладів дошкільної освіти, які не тільки спроможні виконувати покладені на них обов'язки на високому професійному рівні, всебічно формувати особистість дитини дошкільного віку, але й знаходити нестандартні, ефективні способи і шляхи вирішення освітніх завдань, черпаючи ідеї і новації в зарубіжній педагогічній думці та практиці.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Різні аспекти підготовки майбутніх вихователів в умовах багаторівневої професійної освіти в Україні висвітлено в роботах Л. Артемової, Г. Беленької, А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Голоти, І. Дичківської, Л. Загородньої, Л. Зданевич, Л. Лохвицької, Н. Миськової, Т. Танько тощо. Професійно-педагогічну підготовку фахівців дошкільної освіти в університетах Швеції у дисертаційній роботі дослідила Н. Карпенко (2010). Розвиток системи підготовки педагогічних кадрів у Франції (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) був предметом дисертаційного дослідження